

Лекція № 3

Тема лекції: «Сертифікація органічного виробництва згідно міжнародних стандартів»

План лекції

1. Сертифікація: гарантії, значення, порядок проведення.
2. Органічні стандарти.
3. Порядок сертифікації органічної продукції.
4. Маркування органічної продукції.

Література

1. Основи органічного рослинництва : навч. посіб. / В. Пиндус, О. Гуцаленко, С. Омельчук, Л. Василенко, С. Горбань. Київ : Науково-методичний центр ВФПО, 2022. 326 с.
2. Вигера С., Ключевич М., Ковальчук Р. Методологія освітніх програм школи філософії їжі та природокористування: навч.-метод. посібник / за наук. редакцією С. Вигери. Київ: ЦП «Компринт», 2024. 137 с.
3. Гончарук І.В., Ковальчук С.Я., Цицюра Я.Г., Лутковська С.М. Динамічні процеси розвитку органічного виробництва в Україні. Вінниця : ТОВ «ТВОРИ», 2020. 478 с.
4. Вигера С. М., Ключевич М. М., Ковальчук Р. Л. Обґрунтування новітньої методології забезпечення здоров'я фітоценозів. *Moderní aspekty vědy: XLVII. Díl mezinárodní kolektivní monografie / Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o.. Česká republika: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., 2024. P. 166–175.*
5. Технології виробництва органічної продукції рослинництва: метод. вказівки для самостійного вивчення дисципліни для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти денної та заоч. форм навч. спец. 201 Агрономія; Держ. біотехнол. у-нт; уклад.: А.О Рожков., О.В. Чигрин, О.В. Гепенко, Ю.В. Воропай. Харків: [б. в.] 2024. 29 с.
6. *Varietal features of elements of organic soybean cultivation technology / V. Didora, L. Romantschuk, M. Kliuchevych, P. Vyshnivskyi, N. Matviichuk. Scientific Horizons, 2022, Vol. 25, No. 12.2022.P. 60–68.*
7. Дідора В. Г., Ключевич М. М. Технічні культури : підручник. Вид. 2-е, доповнене. Житомир : Поліський нац. університет, 2024. 462 с.
8. Didora, V., Kliuchevych, M., Cingiene, R., Stoliar, S., & Derebon, I. (2024). Restoration of soil fertility and improvement of phytosanitary condition of soil in short rotation of crops in Polissia of Ukraine. *Scientific Horizons*, 27(4), 98-106.

Зміст лекції

1. Сертифікація: гарантії, значення, порядок проведення.

Оскільки споживачі дедалі більше усвідомлюють переваги органічних продуктів харчування, попит на органічну продукцію лише зростає. Відповідно зростає й зацікавленість малого та середнього бізнесу щодо виходу на нові перспективні ринки.

Органічна продукція, що вводиться в обіг та реалізується, повинна бути сертифікована органом із сертифікації, який має відповідно акредитацію та уповноваження від власника стандарту. Зокрема, перший український сертифікаційний орган, ТОВ «Органік стандарт» має право проводити сертифікацію за Стандартом Міжнародних акредитованих органів сертифікації з органічного виробництва і переробки, еквівалентний Регламентом Ради (ЄС) № 834/2007 та № 889/2008 (МАОС) та COR. Крім того, надає інспекційні послуги для подальшого отримання сертифікатів Bio Suisse та Naturland.

Органічна продукція виробляється з урахуванням принципів екологічності, саме тому сертифікація органічного **виробництва гарантує:**

- охорону навколишнього середовища,
- збереження родючості ґрунту,
- збереження біорізноманіття,
- дотримання природних циклів та добробуту тварин,
- відсутність використання хімічних та синтетичних продуктів,
- відсутність ГМО,
- прозоре маркування для споживачів.

Крім того, особлива увага приділяється переробці та поводженню з органічними продуктами, враховуються заходи щодо уникнення забруднення продукції як забороненими речовинами, так і використання неорганічних інгредієнтів.

Значення сертифікації для споживача:

це гарантія того, що продукт вироблений без використання синтетичних хімікатів, процес виробництва забезпечує дбайливе використання природних ресурсів, а якість підтверджується обов'язковим контролем на всіх етапах виробництва включаючи збір, транспортування та зберігання продукції;

- це захист споживача від обману та фальсифікації товару на ринку;
- це поінформованість стосовно якості та складників харчової продукції, завдяки вимогам щодо маркування;

- це підтримка споживача у виборі дбайливого ставлення до навколишнього середовища.

Значення сертифікації для виробника це:

- унікальність пропозиції власного продукту, що приносить користь та задоволення споживачу;
- розширення ринків збуту у особливому секторі ринку зі спеціальною преміальною ціною;
- популяризація та підтримка суспільних програм щодо захисту довкілля, розвиток екотуризму;
- мотивація до постійного покращення умов виробництва продукції.

Порядок сертифікації органічної продукції

1. **Вибір стандарту, зважаючи на бажаний ринок, та ознайомлення з його вимогами.** На цьому етапі виробник повинен проаналізувати тенденції ринку та перспективи власної продукції у відповідних зонах реалізації; зважити на відповідність технологічного процесу органічним принципам й оцінити можливі наслідки переходу на органічне виробництво.

2. **Подання заявки на сертифікацію.** Приймавши рішення про добровільну сертифікацію виробництва, необхідно визначитись зі сертифікаційним органом, що буде надавати послуги. При виборі партнера, основну увагу слід приділити досвіду та напрямкам органічної діяльності, по яких акредитований сертифікаційний орган. Відповідно до Стандарту МАОС, проводиться сертифікація наступних категорій продукції:

- рослинництво (у т. ч. грибівництво, насінництво та розсадництво);
- тваринництво (у т. ч. птахівництво, бджільництво);
- аквакультура (у т. ч. виробництво водоростей);
- виробництво харчових продуктів (у т. ч. органічне виноробство);
- виробництво кормів;
- заготівля дикорослих продуктів.

3. **Підписання договору з уповноваженим органом сертифікації.** Визначившись з органом та підписавши контракт, необхідно розпочати процес підготовки до інспекції. Готуючись до аудиту потрібно:

- провести оцінку ризиків та контроль на кожному етапі виробництва органічних продуктів;
- впровадити запобіжні заходи для уникнення забруднення чи змішування органічної продукції;

- налагодити чітку та відокремлену документацію усіх процесів, пов'язаних з органічним виробництвом;
- забезпечити наявність персоналу, який володіє знаннями щодо особливостей та вимог органічного виробництва. Консультування і супровід до сертифікації можуть забезпечити консультанти з органічного виробництва.

4. **Інспекційний контроль та видача Сертифікаційного рішення за результатами аудиту** – це основний і надважливий етап сертифікаційного процесу. Суворе дотримання правил і належна підготовка до аудиту призводить до видачі позитивного сертифікаційного рішення й отримання сертифікату, в якому обов'язково вказано: код сертифікаційного органу, вид діяльності (Первинне виробництво, Підготовка, Переробка, Зберігання, Торгівля, Експорт, Імпорт), категорія та статус продукції.

Ризики та проблеми під час сертифікації.

Процес переходу на органічне господарювання в Україні на сьогодні супроводжується певними ризиками та необхідністю вирішення низки проблем. Це і досить часто низька технологічна культура агровиробництва всіх рівнів, починаючи від особистого селянського господарства до великих аграрних об'єднань; відсутність відповідної законодавчої й нормативної бази; часткові втрати урожаю на перехідному періоді у зв'язку зі зменшенням обсягів виробництва продукції (особливо це актуально для господарств, що застосовували інтенсивні технології), хоча ці втрати дещо компенсуються вищою ціною на органічну продукцію; все ще низький рівень обізнаності населення і виробників щодо переваг органічного землеробства та самих органічних продуктів.

Через відсутність відповідного законодавства, бракує фінансової підтримки з боку держави в перехідний період та надання пільг або субсидій при виробництві органічної продукції. В той же час уряди багатьох країн, з метою заохочення фермерів запроваджувати нові форми ведення сільськогосподарської діяльності та підтримки господарств в найбільш складний період конверсії надають їм відповідну фінансову допомогу. Крім того, в деяких країнах існує часткова державна компенсація вартості проведення сертифікації “органічних” господарств.

Проте є в Україні ентузіасти, такі як Федерація органічного руху України, Навчально-координаційний центр сільськогосподарських дорадчих служб, асоціація «Біолан», інші організації, які вкладають немало зусиль для популяризації органічного напрямку господарювання, здійснюють можливі та неможливі заходи для розробки, «просування» таких необхідних законодавчих актів.

Варто зауважити: в Європі плата за сертифікацію господарств складає від 250 до 750 євро в залежності від виду діяльності, розмірів підприємства тощо. Однак слід зважити на те, що середня європейська ферма господарює приблизно на 30-50 га угідь. В той же час, в Україні, де середня площа сертифікованого господарства складає біля 2000 га (за даними Міжнародної Федерації органічного сільськогосподарського руху). Крім того, фермер має оплатити вартість перельоту іноземного інспектора, його перебування та власне саму інспекцію та сертифікацію. При таких площах вартість сертифікації може суттєво похитнути бажання фермера займатися органічним виробництвом, адже в даному випадку вона може навіть вдсятеро перевищувати європейські показники. При менших розмірах господарств чи при використанні послуг вітчизняних організацій вартість сертифікації може бути дещо дешевшою. На допомогу виробникам за цих складних фінансових навантажень приходять організації, які зацікавлені в експорті органічної продукції і власними ресурсами можуть забезпечити сертифікацію господарств. Однак, в останні роки спостерігається практика збільшення здійснення експортних операцій власне самими виробниками органічної продукції, в т.ч. і невеликими.

2. Органічні стандарти

Вибір органічного стандарту, перш за все, залежить від кінцевого споживача органічної продукції та країни, в яку планується реалізація тих чи інших продуктів. Найпопулярнішими серед українських експортерів є органічні ринки Європейського Союзу, США та Канади. В десятку країн-імпортерів української органічної продукції у 2019 році увійшли Нідерланди, Швейцарія, США, Литва, Німеччина, Велика Британія, Австрія, Польща, Данія та Італія. Відповідно найзатребуванішими стандартами в Україні є Стандарт Міжнародних акредитованих органів сертифікації з органічного виробництва і переробки, еквівалентний Регламентам Ради (ЄС) № 834/2007 та № 889/2008, Національна

програма з органічного виробництва США (NOP) та Національний стандарт Канади з органічного виробництва (COR).

В Україні питання органічного виробництва регулюються введеним у дію 02.08.2019 Законом України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» та Постановою КМУ «Про затвердження Порядку (детальних правил) органічного виробництва та обігу органічної продукції». Наразі розробляються відповідні підзаконні акти для подальшого впровадження Органічного Закону України.

3. Маркування органічної продукції

Після підтвердження органом із сертифікації відповідності органічним стандартам продукція може маркуватися як «органічна». Це маркування буде відрізнятися, залежно від вимог обраного стандарту, але підтверджуватиме, що продукція пройшла перевірку всіх технологічних процесів. Для поінформованого споживача це маркування служить орієнтиром про вид стандарту, якого дотримуються під час виробництва та переробки тієї чи іншої продукції й про визнання, що надається органу з сертифікації.

Наприклад, за вимогами Стандарту МАОС макети споживчого, експортного та транспортного маркування органічної продукції повинні бути перевірені на відповідність правилам, викладеним у органічному стандарті, і затвердженим до друку органом сертифікації.

Оператор повинен надсилати сертифікаційному органу макети етикеток для тих органічних продуктів, які виробляє та реалізує на внутрішньому і зовнішньому ринках.

За відповідність маркування українському законодавству та законодавству інших країн (у разі маркування споживчої тари органічної продукції на експорт) несе відповідальність виробник.

У назві продукту обов'язково повинна зазначатись якість продукту «органічний». Цей термін може бути нанесений на споживчому пакуванні в будь-якому вигляді.

Виключення становлять продукти, що містять декілька складників. Якщо більше ніж 95% складників є органічними, посилання на термін «органічний» має бути присутнє, в іншому випадку посилання на органічну якість продукту в назві продукції зазначати не дозволяється.

На пакуванні обов'язково повинен зазначатись виробник та адреса потужностей його виробництва. У випадку, якщо виробництво відбувається на

замовлення іншої організації, обидва підприємства повинні бути зазначені на споживчому пакуванні

Для продуктів, що містять більше, ніж один інгредієнт, у комерційному описі повинно бути зазначено посилання на органічний статус, і у списку складників може бути зазначено, які складники є органічними.

У цьому випадку посилання на метод органічного виробництва може з'являтися лише стосовно органічних складників, і у списку складників має вказуватися загальний відсоток органічних інгредієнтів по відношенню до загальної кількості складників сільськогосподарського походження.

Органічний логотип ЄС наноситься за бажанням виробника на споживче пакування лише органічної продукції у відповідності з правилами використання логотипу ЄС.

Додатково на споживчому пакуванні дозволяється наносити написи про переваги органічного продукту.

Дозволяється наносити інформацію про:

- будь-які практики, що застосовуються під час виробництва, які відповідають вимогам органічних стандартів;
- відповідність продукції вимогам міжнародних органічних стандартів;
- наявність сертифікату, що підтверджує органічну якість;
- контроль виробництва.

Забороняється наносити інформацію:

- що містить вислови «екологічно чистий, екологічна чистота» і т.д.
- про лікувальні або будь які особливі властивості продукту, посилаючись на метод органічного виробництва.

Оскільки в Україні переважна більшість виробників здійснюють власне виробництво за стандартами Європейського Союзу, то і використовують відповідне маркування з нанесенням на етикетку Євролисточка (див.нижче).

Однак, наприкінці 2015 р. Міністерство аграрної політики та продовольства України своїм наказом № 495 від 25 грудня 2015 р. (zareestrovaniy Minyustom 19.01.2016 p. za №99/28229) затвердило державний логотип для органічної продукції (сировини) та відповідний його технічний опис.

Незважаючи на те, що вже є в Україні державний логотип, вітчизняні виробники не можуть його використовувати на маркуванні продукції.

Адже відсутні відповідні підзаконні акти та державні стандарти органічного виробництва, виконання яких дозволило б виробникам використовувати державний логотип для органічних продуктів. Процес підготовки відповідних документів ще триває, то ж сподіваємося, що найближчим часом український споживач спостерігатиме нове маркування на органічній продукції вітчизняного виробництва.